

Úskalí a sociální podmíněnost přechodu z mateřské školy do 1. třídy ZŠ

C**L****O****S****E**

Czech Longitudinal Study in Education

David Greger, Martin Chvál, Jaroslava Simonová,
Jana Straková (ÚVRV PedF UK)

E-mail: CLoSE@pedf.cuni.cz

Seminář ÚVRV, 20.10.2014, PedF UK v Praze

1. **Longitudinální výzkum CLoSE** (Czech Longitudinal Study of Education) financovaný GAČR (NHÚ AV, NVF)
 - 2012 – 2018
 - 3 kohorty
 - 2000 předškolních dětí – vstup do povinného vzdělávání
 - 5000 žáků, kteří se účastnili v roce 2011 ve 4. ročníku ZŠ výzkumu IEA TIMSS a PIRLS 2011 – přechod na 2. stupeň ZŠ, respektive VG, dále přechod na střední školu
 - 2000 dospělých, kteří se účastnili v roce 2011 výzkumu OECD PIAAC – sledování po dobu 4 let
2. **Projekt GAUK**
 - Kvalitativní šetření rodičů předškoláků

O projektu CLoSE II.

- Panelová studie
- Zapojení více kohort (tzv. multi-cohort sequence design) umožňuje sledovat hlavní tranzice v životních/vzdělávacích drahách jedince:

KOH1

vstup do 1. třídy / volba školy

KOH2

přechod na víceletá gymnázia

KOH2

přechod na střední školu

KOH3

vstup na trh práce

VĚK

65
50
40
30
20
19
18
17
16
15
14
13
12
11
7
6
5
4

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

ROK

TIMSS &
PIRLS 4.
ROČ. ZŠ

PIAAC
dospělí 16 -
65 let

5. a 6.
ROČNÍK ZŠ

MŠ NEBO
RODINA

1. ROČNÍK
ZŠ

VSTUP DO ZŠ

2. ROČNÍK
ZŠ

9. ROČNÍK
ZŠ

PŘECHOD NA SŠ

1. ROČNÍK
SŠ

PIAAC
Follow
up

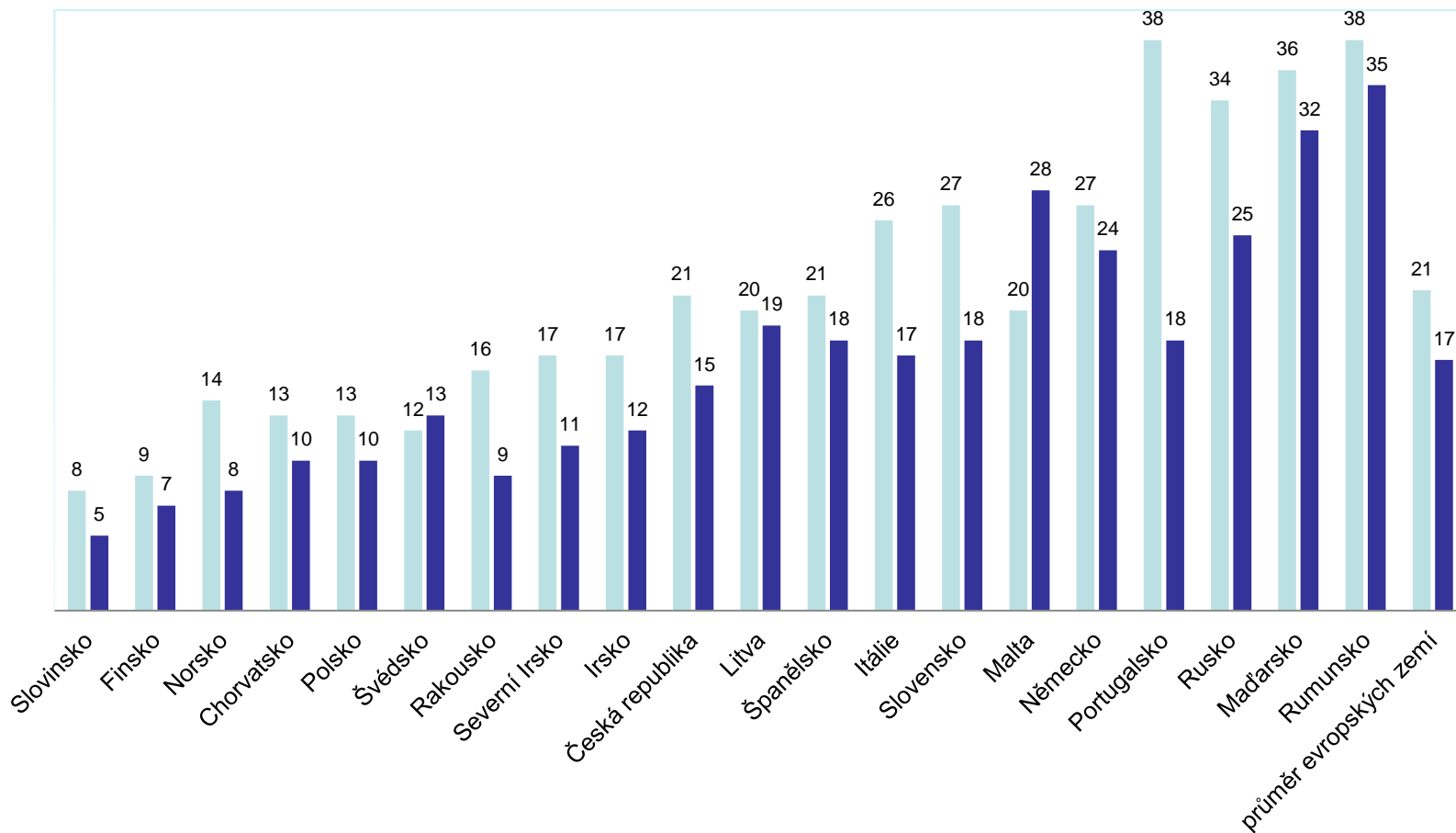
3. ROČNÍK
SŠ

Motivace pro výzkum CLoSE – nerovnosti v českém vzdělávacím systému

- Relativně silná závislost výsledků vzdělávání na rodinném zázemí
- Relativně velké a dále rostoucí rozdíly mezi školami z hlediska složení žáků a jejich výsledků na úrovních ISCED 2 a 3
- Podezření na rostoucí a stále časnější diferenciaci a rostoucí význam výběru školy již od počátku školního vzdělávání
- **Nedostatek informací o situaci v předškolním a primárním vzdělávání**

Graf č. 1: Srovnání rozdílů mezi školami v rámci evropských zemí. TIMSS a PIRLS 2011, 4. ročník, matematika a čtenářská gramotnost

■ Rozdíly mezi školami - matematika ■ Rozdíly mezi školami - čtenářská gramotnost

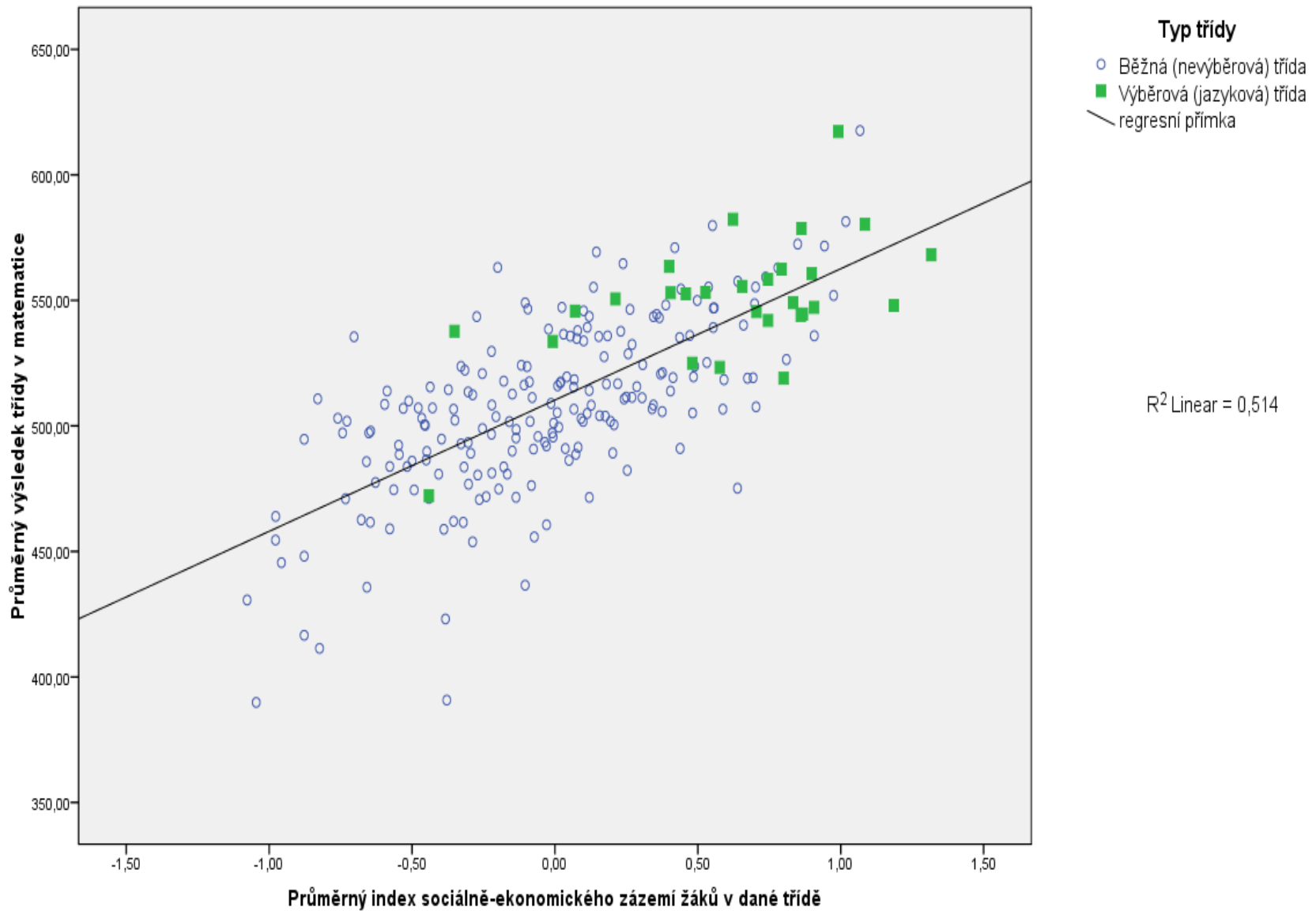

Charakter rozdílů na 1. stupni ZŠ

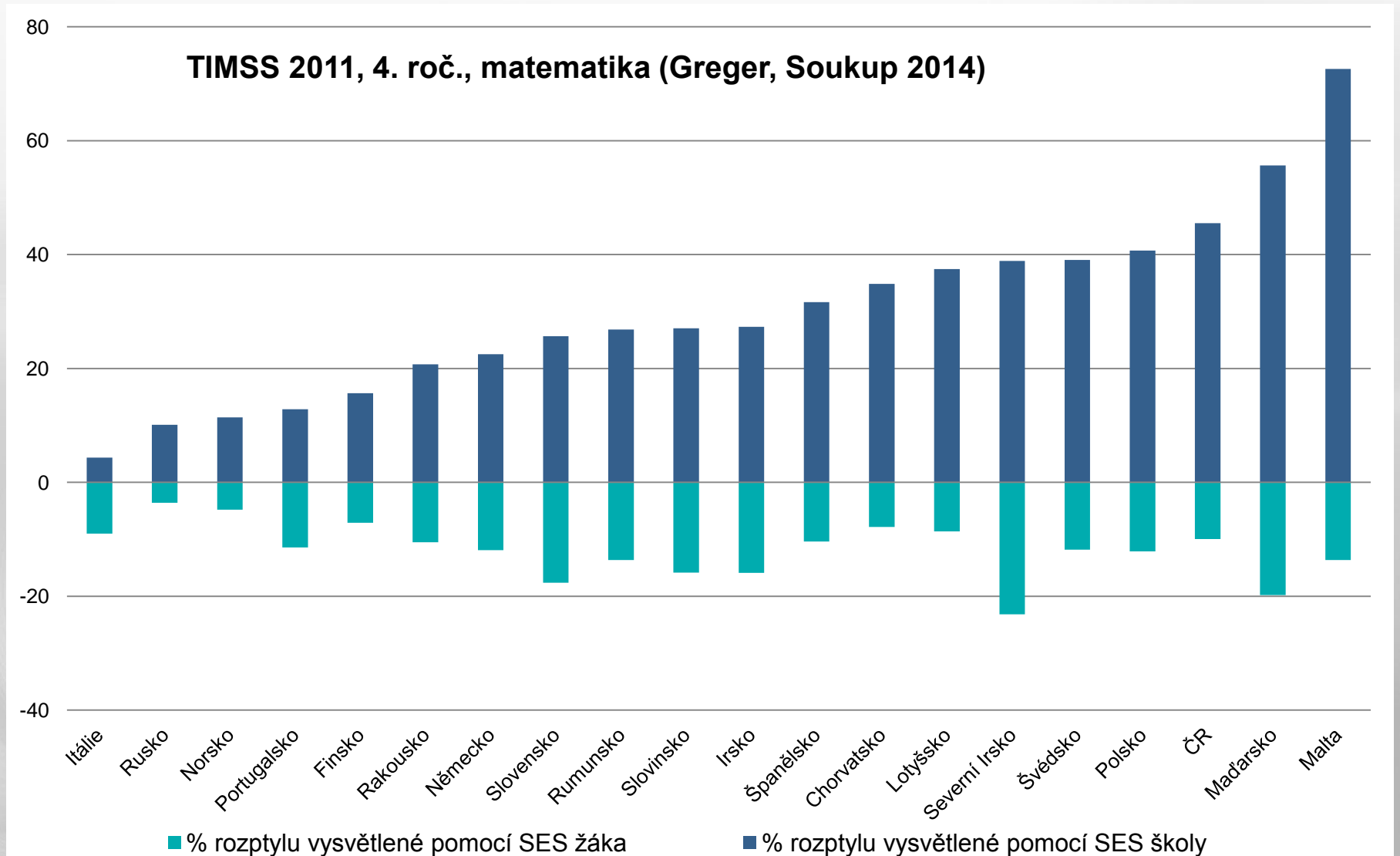
- Diferenciace uvnitř škol (výběrové třídy, spíše než celé školy) oproti druhému stupni (VG)
- Rozdíly ve výsledcích (ICC) mezi třídami jsou vyšší než mezi školami (matematika 20 % vs. 27 %, čtenářská gramotnost 15% vs. 20 %)
- Výběrové třídy navštěvují žáci z podnětnějšího rodinného zázemí.

Vztah mezi výsledky a socioekonomickým statusem rodiny na úrovni tříd

TIMSS 2011, žáci 4. ročníků

Graf: Procento rozptylu výsledků v matematice vysvětleného sociálně-ekonomickým statusem žáka a sociálně-ekonomickým statusem školy (TIMSS 2011, 4. ročník ZŠ, na základě HLM modelů).

Výzkumné otázky CLoSE

předškolní kohorta

- Jak rodiče vybírali mateřskou školu pro své dítě? Jaké charakteristiky mateřské školy považují rodiče za důležité?
- Jak se liší jednotlivé mateřské školy z hlediska služeb poskytovaných žákům a rodičům? Jak připravují děti na přechod do povinného vzdělávání?
- Do jaké míry se rodiče předškoláků v ČR věnují výběru školy pro své dítě? Jakou přikládají výběru váhu? Jaké charakteristiky školy jsou při výběru důležité? Jak se liší přístup k výběru školy v jednotlivých lokalitách a u různých skupin rodičů?
- Jaké faktory jsou důležité při rozhodování o odkladu školní docházky? Jaká péče je dítěti v průběhu odkladu poskytována?
- Jak se rodiče rozhodují o umístění dítěte do ZŠ praktické?

CLOSE

Czech Longitudinal Study in Education

**Charakter sebraných dat v rámci
předškolní kohorty (1.vlna)
Přechod MŠ do 1. třídy ZŠ**

Kvantitativní šetření v kohortě předškoláků

- Dotazníkové šetření rodičů předškoláků v době zápisů do první třídy
- Diagnostické šetření kognitivních a nekognitivních dovedností žáků
- Dotazníkové šetření ředitelek mateřských škol

Dotazníkové šetření rodičů

- Reprezentativní soubor dětí navštěvujících mateřskou školu, které by měly na základě věku v následujícím školním roce zahájit povinnou školní docházku (dvoustupňový stratifikovaný výběr)
 - Administrace tištěného dotazníku agentura STEM/MARK prostřednictvím učitelek
 - Data získána od 2008 rodičů dětí z 95 MŠ z celé ČR
 - Návratnost 49,1%
- 1252 rodičů poskytlo souhlas s dalším sledováním

Diagnostické šetření dětí

- Předmatematické představy
- Zraková percepce
- Posouzení sociálních dovedností učitelkami
- Administrace pečlivě proškolenými administrátorkami (9 studentek KSP a PP, 2 učitelky, 2 doktorandky ÚVRV)
- 1084 rodičů dalo souhlas s diagnostikováním dítěte
- Diagnostika proběhla u 795 dětí

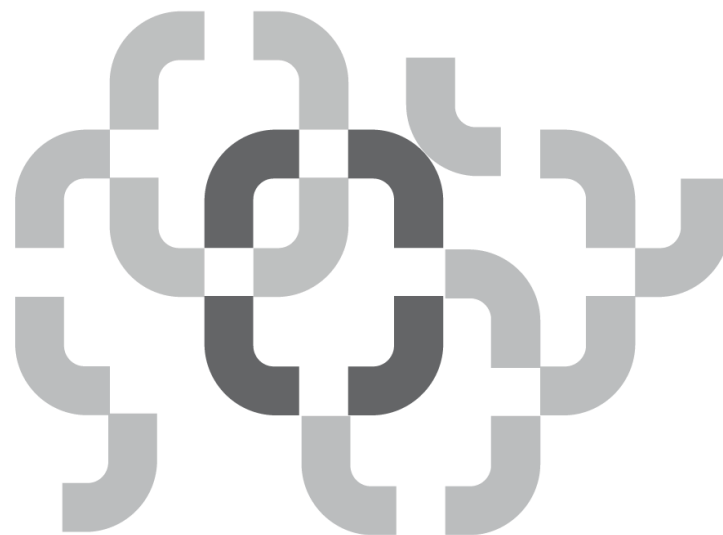
Dotazníkové šetření ředitelek MŠ

- Elektronický dotazník následně doplněný o dotazník tištěný
- Data získána od 86 školek

Doplňkové kvalitativní šetření (GAUK)

- Hlubkové rozhovory s rodiči předškoláků (40 respondentů)
- Ohniskové skupiny s rodiči (2 OS s různě vzdělanými rodiči)

Stav a výhled

- Návazná šetření v následujících 2 letech (telefonicky a emailem STEM/MARK)
 - Návazné dotazníkové šetření týkající se spokojenosti rodičů s výběrem školy na počátku a na konci prvního roku školní docházky
 - Návazné dotazníkové šetření rodičů dětí s odklady
- Zvažováno ještě šetření přechodu na 2. stupeň (mimo projekt GAČR telefonicky ÚVRV)
- V rámci disertačních prací šetření rodičů dětí, které nenavštěvují MŠ, a dětí s odklady

Czech Longitudinal Study in Education

Diagnostika kognitivních dovedností předškoláků v projektu CLOSE

**Test zrakové percepce a
Test matematických dovedností**

Test zrakové percepce

- Standardizovaný test
- Autorka: Lenka Felcmanová, KSP PedF UK
- Skupinková administrace
- Test je určen pro děti staršího předškolního věku (5,0 až 7,0 let)
- Autorka čerpala z Vývojového testu zrakového vnímání (Frostig), Reverzního testu (Edfeld) a Testu obkreslování (Matějček).
- 6 subtestů, celkem 46 položek, v CLOSE vypuštěn jeden subtest s nejnižší vnitřní konsistencí a vyšší časovou náročností. V CLOSE celkem 35 položek.
- Test obsahuje úlohy zaměřené na následující složky zrakové percepce:
 - zraková diferenciacce,
 - zraková syntéza a analýza,
 - vnímání konstantnosti tvaru,
 - rozlišování figury a pozadí,
 - vizuomotorická koordinace
- Cronbachovo alfa: **0,840**; 0,820 (v projektu CLOSE)
- Určen k individuální i **skupinkové administraci**
- Čas administrace: **15 minut**

**Test matematických
dovedností**
**(test předmatických
představ předškoláků)**

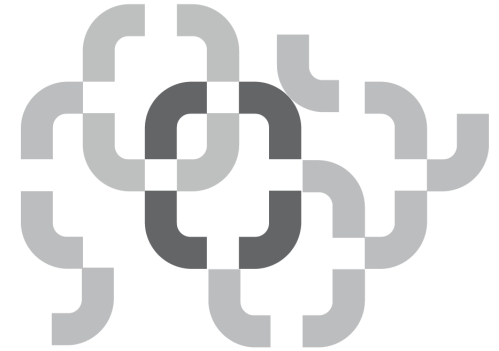
Autoři testu

- S podporou a pro projekt CLoSE
- Autorka úloh: Michaela Kaslová, KMDM PedF UK
- Koncepce testu: Martin Chvál, ÚVRV PedF UK
- Příprava pomůcek: Jana Korábová, doktorandka PedF UK

Obsahová specifikace testu

- *A: věk – nehodnoceno, zahájení rozhovoru*
- **B: slovo – „do kolika umíš počítat“**
- C: počet
- D: porovnání
- **E: odčítání bez zrakové opory**
- F: řady
- **G: čísla – znalost čísel od 0 do 10**
- *H: úkol – nehodnoceno, ukončení rozhovoru*
- I: struktura – zadáno s testem zrakové percepce

Číslo jako slovo

- „Do kolika umíš počítat?“
- „Zkus to.“
- Dítě bylo případně zastaveno u 32.
- **40 %** dětí umí odříkávat číselnou řadu minimálně do 30
- **9 %** dětí uvedlo číslo vyšší než 100 (zde se chybovost takřka nevyskytovala)
- **5 %** dětí neumělo odříkat číselnou řadu ani do 10

Odčítání bez zrakové opory

- Před dítětem bylo 5 kostek a dítě se nechalo přesvědčit spočítáním, že jich je skutečně 5.
- „*Za chvíli zavřeš oči, já některé kostky schovám a ty mi řekneš, kolik jsem jich schovala. Zavři oči.*“ Případně po chvíli zazněla nápověda, že si to může zkusit spočítat na prstech.
- **5 – 2**, další příklad zadán jen těm, kteří toto zvládli.
- Podobně zadáno **7 – 4**, ale bez dodatečné nápovědy
- **6 – 2**: Představ si, že máš 6 bonbonů. „*Dva jsi snědl(a). Kolik ti jich zbývá?*“ Případně po chvíli zazněla nápověda, že může využít buď prsty nebo kostky.

Odčítání – vybrané výsledky

- **5 – 2**: zvládlo 63 % dětí bez nápovědy a 7 % s nápovědou.
 - 30 % dětí tuto úlohu nezvládlo ani s nápovědou. Těmto dětem tedy nebyly zadány následující dvě úlohy.
- **7 – 4**: zvládlo 53 % z těch, kterým byla úloha zadána (tj. 37 % ze všech)
- **6 – 2**: zvládlo 54 % dětí bez nápovědy a 25 % s nápovědou z těch, kterým byla úloha zadána
- **Vše správně bez nápovědy zvládlo 24 % dětí!**

Znalost čísel od 0 do 10

- Dětem byla předložena na kartičkách napsaná čísla od 0 do 10 náhodně rozprostřená po stole. Úkolem dítěte bylo tato čísla uspořádat do pořadí. Následně bylo ukázáno na jedno z čísel (8) s dotazem: „Co je tohle za číslo?“
- **65 % zná čísla od 0 do 10 a umí je uspořádat do řady!**
- **4 % dětí nepoznají žádné z těchto čísel!**

Administrace testu (vyjma úlohy struktura)

- Pomůcky: 25 shodných dřevěných kostek, kartičky s čísly od 0 do 10, 16 barevných obrazců vyrobených z tvrdého papíru, dva pracovní listy s řadami, tužky
- Proškolené tazatelky
 - 9 studentek PedF UK, KSP a PP, 2 učitelky, 2 doktorandky ÚVRV
- Květen – červen 2014, dle individuální domluvy tazatelky se školkou
- Administrace rozprostřena během celého dne, z 95 % do 14 hodin (čas administrace měl na výsledky vliv minimální)
- Časová náročnost:

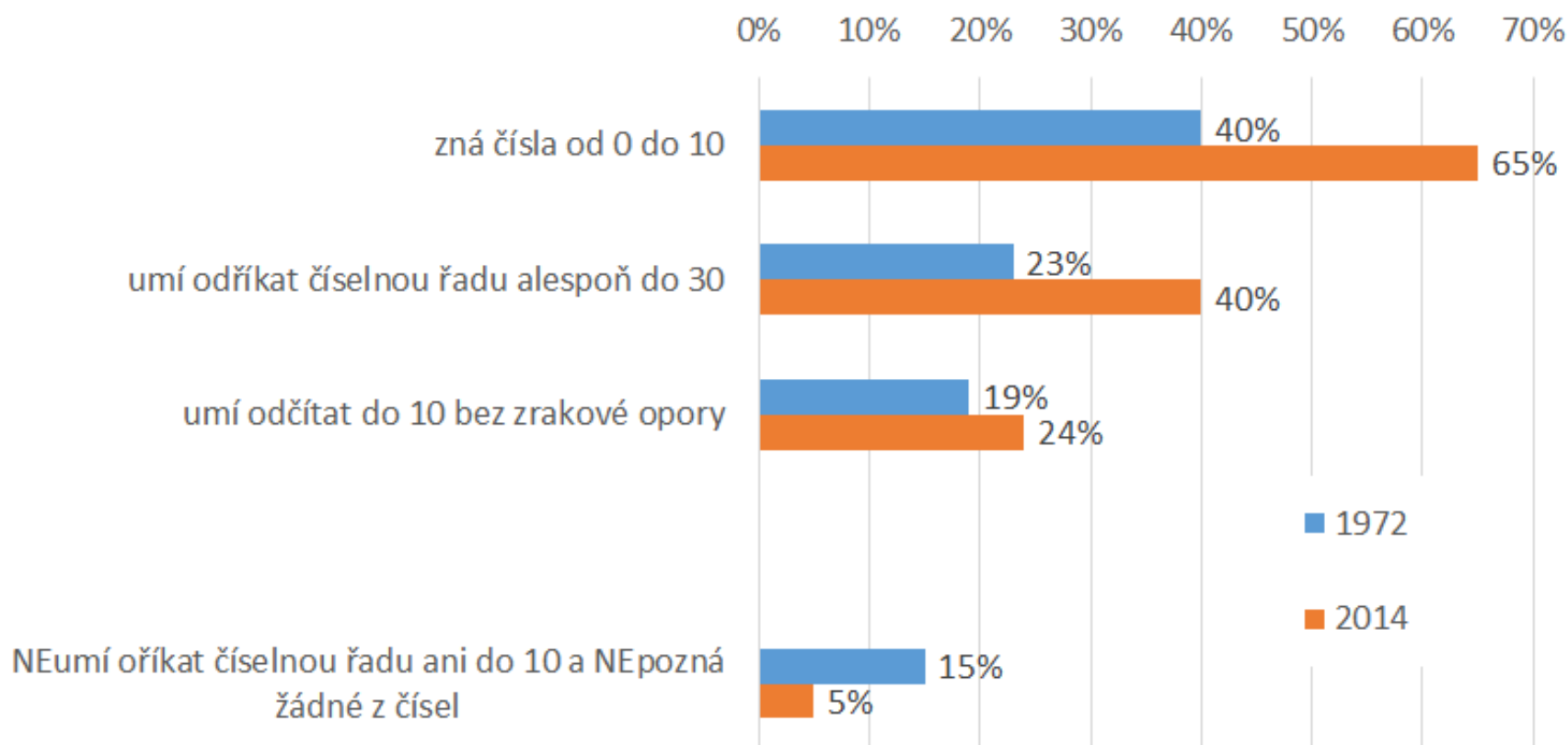
doba trvání testu	% dětí
5 až 9 min	7%
10 až 14 min	61%
15 až 19 min	27%
20 až 25 min	5%

Testování v roce 1972

- prof. Kořínek z PedF UK
- Administrace testu:
 - Září na počátku 1. třídy
 - Testovaly učitelky podle zaslaných pokynů
 - Cca 5 000 dětí
- Některé úlohy podobné:
 - Odříkání číselné řady
 - Rozpoznání čísel od 1 do 9 (v přeházeném pořadí)
 - Odčítání bez zrakové opory ($3 - 1$; $2 - 1$; $4 - 2$; $5 - 2$)

Shrnutí hlavních výsledků

Co uměly a umí nyní děti přicházející do školy z matematiky

Výsledky dětí v testu a uvažování rodičů o odkladu

Počítáte s tím, že Vaše dítě nastoupí v příštím školním roce do první třídy?

Ano		Steny zraková percepce		CELKEM
		1 - 4	5 - 10	
Steny M	1 - 4	56	584	147
	5 - 10			493
CELKEM		134	506	640 (85 %)

Ne, uvažujeme o odkladu		Steny zraková percepce		CELKEM
		1 - 4	5 - 10	
Steny M	1 - 4	84	25	65
	5 - 10			44
CELKEM		63	46	109 (15 %)

Czech Longitudinal Study in Education

Rozhodování o odkladu povinné školní docházky ve světle kvantitativních dat CLoSE

Situace v oblasti odkladů PŠD ve vybraných evropských zemích

Země	Počet odkladů v %	Údaje za školní rok
Česká republika	21,94	2012/13
Slovensko	7,9	2013/14
Německo	7,5	2010/11
Belgie, Vlámská oblast	6,17	2010/11
Belgie celkově	5,22	2010/11
Rakousko	3,59	2011/12
Švýcarsko	2,11	2013/14
Estonsko	2,86	2012/13
Finsko	1,5	2011/12

Zpracovala Zuzana Svobodová

Výzkumné otázky

- **O1:** Jaká je role jednotlivých aktérů při rozhodování o odkladu školní docházky?
- **O2:** Jaké jsou důvody odkladů školní docházky?
- **O3:** Které faktory na straně dítěte a na straně rodiny predikují rozhodnutí o odkladu školní docházky?

Data

- 2 008 rodičů: dotazník, který se zaměřil na jejich postoje k výběru základní školy
- 754 dětí: test vizuální percepce a test před-matematických dovedností
- **293 rodičů** uvažuje o odkladu školní docházky (**15%** respondentů).

Metody

O1: Jaká je role jednotlivých aktérů při rozhodování o odkladu školní docházky?

- Deskriptivní statistika

O2: Jaké jsou důvody odkladů školní docházky?

- Deskriptivní statistika, faktorová analýza (hlavní komponent)

O3: Které faktory na straně dítěte a na straně rodiče predikují rozhodnutí o odkladu školní docházky?

- Deskriptivní statistika a binární logistická regrese

Vysvětlovaná proměnná: dichotomická proměnná *odklad* (1 pokud rodiče zvažují odklad, v ostatních případech 0)

Vysvětlující proměnné:

(1) *věk dítěte (v měsících)*

(2) *pohlaví*

(3) *výsledek diagnostiky* (hlavní komponenta výsledků ZP a před-matematických dovedností)

(4) *SES status*, případně nejvyšší dosažené vzdělání rodičů (na 3 kategorie, ZŠ a vyučení, maturitní vzdělání, VŠ)

(5) *Zralost MŠ* - Školní zralost dítěte dle hodnocení učitelkou z MŠ
Škála 1 (Dítě je plně zralé pro nástup do ZŠ) až 5 (Dítě by rozhodně mělo mít odklad, v běžné škole bude mít velké problémy)

Výsledky O1

**34. Co bylo hlavním impulzem pro uvažování o odkladu?
Zakroužkujte prosím kód u jedné z odpovědí.**

Pokud nějaký důležitý impuls chybí, můžete ho napsat v řádku „Jiné“.

	v %
Vlastní rozhodnutí	38,4
Doporučení z MŠ (předem)	23,6
Doporučení z pedagogicko-psychologické poradny	10,6
Doporučení ZŠ (při zápisu)	9,9
Doporučení od lékaře	8,4
Jiné (vypište)	7,2
Nechuť, strach dítěte	1,5
Doporučení příbuzných, přátel nebo známých	0,4

Výsledky O1 – jiný impulz

Možnost jiný důvod uvedlo 19 resp.:

- 5x logoped
- 3x narození dítěte v srpnu
- 2x kombinace vícero možností z volby výše.
- 4x vlastní formulace znevýhodnění dítěte
- 1x pobyt v zahraničí
- 1x kapacita třídy vybrané školy
- 3x ostatní (neúměrná zátěž pro 6ti leté dítě, aj.)

Výsledky O2

	Velmi důležité	2	3	Zcela nedůležité	průměr
Dítě není schopné udržet pozornost u daného úkolu	40	30	16	14	2,04
S odkladem má větší šanci být ve třídě úspěšný/úspěšná	43	21	19	16	2,08
Dítě špatně mluví	36	24	15	25	2,28
Dítě nebude spolužákům stačit	28	29	20	23	2,38
Nechceme jednat v rozporu s doporučením ZŠ, poradny apod.	29	29	16	27	2,39
Dítě má špatnou grafomotoriku	26	25	18	31	2,54
Dítě není schopno sebeobsluhy/není dostatečně samostatné	14	18	25	44	2,98
Kvůli znevýhodnění/postižení nebo zdravotnímu stavu dítěte	25	9	4	62	3,02
Chceme dítěti prodloužit dětství	14	18	13	56	3,10
Příští rok má dítě větší šanci se dostat do třídy s menším počtem žáků	7	4	15	74	3,56
V situaci, kdy má mnoho dětí odklad, se bojíme poslat dítě do školy bez odkladu	3	6	15	76	3,62
Chceme získat prostor pro rozvoj v nějaké jiné oblasti (např. sport)	3	6	8	83	3,71
Je to vhodné z organizačních důvodů (například proto, že je v rodině kojenec a bylo by obtížné dítě do školy vypravovat)	4	3	6	88	3,78

O2: Často kombinace vícero důvodů

- 58 % rodičů uvedlo jako „velmi důležité“ pro rozhodování o odkladu aspoň dva důvody (24 % pak 4 a více důvodů). Na důvody jsme se tedy podívali s využitím faktorové analýzy (metody hlavních komponent).
- Výsledné řešení redukovalo 11 položek (2 jsme při hledání čistějšího řešení vyřadili) do 3 faktorů při vysvětlení 49 % celkové variance.

O2: FA na důvodech odkladu

- **1FA – Důvody zdůrazňující znevýhodnění dítěte**
(nebude stačit spolužákům 0,702; špatná grafomotorika 0,692; není dostatečně samostatné 0,625; špatně mluví 0,580; postižení/zdravotní stav 0,567; není schopné udržet pozornost 0,513)
- **2FA – Důvody zdůrazňující dobro dítěte** – „well being“
(má větší šanci být ve třídě úspěšný 0,680; chceme dítěti prodloužit dětství 0,572)
- **3 FA - Důvody zdůrazňující vnější strukturní prvky vzdělávacího systému a školy** (příští rok větší šance dostat se do menší třídy 0,765; V situaci, kdy má hodně dětí odklad se bojíme poslat dítě bez odkladu 0,763).

Další pohled na data a důvody odkladů umožní shluková analýza a metoda latentních tříd.

Výsledky O3 – deskriptivní statistika

Odkladové děti (porovnání průměrů ve sledovaných charakteristikách):

- **SES:** Děti s odkladem mají nižší průměrný SES (odklad ANO SES = -0,16, odklad NE SES = 0,03, při N=1804). T-test stat. významný ($t=2,738$, $df=1802$, $p=0,006$).
- **Výsledek diagnostiky:** Děti mají taky horší výsledky v diagnostice (faktor ZP a M): Odklad ANO průměrný výsledek = -0,776, odklad NE prům. výsledek = 0,140. T-test ($t=9,77$, $df=791$, $p<0.001$), při N=793.
- **Pohlaví:** Odklady jsou častěji zvažovány u chlapců než u dívek (65 % zvažovaných odkladů připadá na chlapce)
- **Znevýhodnění:** 25 % rodičů, kteří uvedli, že dítě má nějaké znevýhodnění komplikující školní vzdělávání uvažuje o odkladu (proti pouze 7 % rodičů, kteří zvažují odklad a přitom nevnímají nějaké znevýhodnění svého dítěte).

Výsledky O3 – deskriptivní statistika

- Věk:** rodiče mladších dětí, zvláště dětí narozených o prázdninách mnohem častěji zvažují odklad. (zvažování odkladu u dětí narozených v červenci **29 %**, u narozených v srpnu **43 %**)

Výsledky O3 – logistická regrese

Tab. 3: Proměnné vysvětlující zvažování odkladu školní docházky (logistická regrese)

	Model 1 (N = 639)				Model 2			
	B	Sig.	Exp(B)	stand. B	B	Sig.	Exp(B)	stand. B
Věk v měsících	-0,390	0,000	0,677	-1,397	-0,390	0,000	0,677	-1,398
pohlaví	-0,916	0,001	0,400	-0,458	-0,903	0,000	0,405	-0,452
SES	-0,051	0,707	0,950	-0,051	x	x	x	x
výsledek diagnostiky	-0,829	0,000	0,436	-0,829	-0,845	0,000	0,430	-0,845
Konstanta	28,799	0,000	3,21E+12	-2,641	28,745	0,000	3,05E+12	-2,702
% správně zařazených				86,5				86,6
Nagelkerge R2				0,385				0,392
- 2LL				390,42				472,41

Faktory ovlivňující odklad školní docházky - pokračování

Chlapec narozený v červnu až srpnu, který má v diagnostice výsledek do 50. percentilu má pravděpodobnost odkladu **54 %**, dívka se stejnými charakteristikami pak **34 %**. (do 75. percentilu pak pravděpodobnost **63 %** pro chlapce a **42 %** pro dívky).

Chlapec, narozený do května, který má v diagnostice výsledek do 75. percentilu má pravděpodobnost odkladu jen **19 %**, u dívky se stejnými charakteristikami pak **9 %**.

Výsledky O3 – logistická regrese

Tab. 4: Proměnné vysvětlující zvažování odkladu školní docházky (logistická regrese)

	Model 3 (N = 639)				Model 4			
	B	Sig.	Exp(B)	stand. B	B	Sig.	Exp(B)	stand. B
Věk v měsících	-0,428	0,000	0,652	-1,534	-0,384	0,000	0,681	-1,378
pohlaví	-0,486	0,153	0,615	-0,243	x	x	X	X
školní zralost dítěte dle učitelky MŠ	1,394	0,000	4,032	1,675	1,413	0,000	4,108	1,698
výsledek diagnostiky	-0,026	0,891	0,974	-0,026	x	x	x	X
Konstanta	28,506		2,40E+12	-3,303	24,964	0,000	6,94E+10	-3,113
% správně zařazených				92,3				92,0
Nagelkerge R2				0,657				0,635
- 2LL				268,61				329,625

Faktory ovlivňující odklad školní docházky - pokračování

Dítě, u kterého paní učitelka z MŠ označila školní zralost na škále 1-5 hodnotou 4 nebo 5 a zároveň se narodilo v červnu až srpnu, má **91%** pravděpodobnost odkladu š.d.; dítě, které paní učitelka hodnotila 4 a 5, ale narodilo se do května, má pravděpodobnost odkladu **66 %**.

Dítě, u kterého paní učitelka hodnotila školní zralost na škále 1-5 hodnotou 1 až 3 (spíše školně zralé dítě), a které se narodilo v červnu až srpnu má **20%** pravděpodobnost odkladu.

Závěry k odkladům

- Odklady rodiče volí na základě vlastního rozhodnutí, ovšem ve stejné míře také na doporučení „odborníků – externích aktérů“
- **Mnohdy kombinace důvodů, ale také nedůvěra škole a systému. Snaha o úspěšný start dítěte.**
- Prediktory odkladu je především měsíc narození, kognitivní schopnosti a pohlaví. SES ani vzdělání rodičů není statisticky významné. Velmi významné taky hodnocení školní zralosti učitelkou z MŠ.

CLOSE

Czech Longitudinal Study in Education

Výběr základní školy

Východiska

- mechanismy výběru školy jsou různé pro rodiče s různým socioekonomickým zázemím
- přístup do vybrané školy je určován nejenom vzdáleností bydliště od školy, ale také socioekonomickým statusem rodiny (Burgess et al. 2011)
- díky tomu volby školy může přispívat k reprodukci vzdělanostních nerovností a ke snižování spravedlivosti systému (Alegre & Benito 2012)
- volba školy – mechanismus ovlivňující diferenciaci již na úrovni primárního vzdělávání
- jedno z nejkontroverznějších témat vzdělávací politiky v mnoha zemích

Východiska - pokračování

- V ČR vysoká míra nerovností již na úrovni primární školy
- problematika volby školy na okraji zájmu české vzdělávací politiky
- v českých rodinách nabývá volba školy na významu
- možnost srovnání s výsledky z roku 2009

Výzkumné otázky

- **O1:** Do jaké míry se rodiče předškoláků v ČR věnují výběru školy pro své dítě?
- **O2:** Jaké charakteristiky školy jsou při výběru důležité?
- **O3:** Které faktory na straně dítěte a na straně rodiče podmiňují výběr školy?

Metody

O1: Do jaké míry se rodiče předškoláků v ČR věnují výběru školy pro své dítě?

- Deskriptivní charakteristiky

O2: Jaké charakteristiky školy jsou při výběru důležité?

- Deskriptivní charakteristiky

O3: Které faktory na straně dítěte a na straně rodiče podmiňují výběr školy?

- Logistická regrese

Vysvětlovaná proměnná: dichotomická proměnná *výběr* (1 pokud rodiče vybírali, v ostatních případech 0)

Vysvětlující proměnné:

- (1) *lokalita* (4 kategorie)
- (2) *nadani*
- (3) *znevychod*
- (4) *vysledek_test*
- (5) *vzd_rod* (2 kategorie)
- (6) *aspirace_VS*

Výsledky

Výběr školy podle vzdělání a velikosti obce, 2014 a 2009

	2014				2009	
nejvyšší dosažené vzdělání rodičů	<i>podíl respondentů</i>	je důležité vybrat dobrou školu? (%)	vybírali jste školu? (%)	vybírali jste školu se zaměřením? (%)	<i>podíl respondentů</i>	vybírali jste školu? (%)
výuční list	18,3	48,2	52,4	9,0	27,8	30,2
maturita	45,7	59,1	61,3	15,7	46,7	44,9
vysokoškolské	36,0	68,7	70,7	20,4	25,4	62,2
celkem	100,0	60,8	63,3	16,6	100,0	45,3
velikost obce						
méně než 5000	37,6	50,6	42,2	12,0	36,6	37,3
5000-100000 (90000)	44,4	64,6	73,8	15,4	40,0	45,3
více než 100000 (90000)	18,0	71,0	82,5	24,4	23,4	56,6
celkem	100,0	60,8	63,3	16,6	100,0	45,3

Charakteristiky školy důležité pro rozhodování

	% velmi důležité	průměr	SD
Přátelská atmosféra, vřídne prostředí, příjemní učitelé	90,5%	1,11	,35
Ochota a schopnost učitelů zohlednit individuální potřeby jednotlivých žáků	75,7%	1,28	,53
Dobrá pověst školy, prestiž	59,2%	1,47	,61
Kvalitní výuka cizích jazyků	58,5%	1,47	,61
Atraktivní, zajímavý způsob výuky	58,3%	1,48	,61
Kvalitní stravování pro žáky	46,4%	1,63	,67
Vybavení moderní technikou a učebními pomůckami, učebnami	45,4%	1,61	,61
Nabídka a zázemí pro využití volného času, sportovní či kulturní vyžití	41,2%	1,72	,71
Poloha školy	38,6%	1,85	,84
Počet žáků ve třídě, velikost školy	37,1%	1,82	,76
Složení žáků ve škole	25,4%	2,13	,88
Moderní, hezké prostředí	23,1%	1,93	,64
Nároční učitelé	17,2%	2,13	,74

Faktory ovlivňující realizaci volby školy

	Model 1			Model 2			Model 3		
	B	Sig.	Exp(B)	B	Sig.	Exp(B)	B	Sig.	Exp(B)
lokalita_nad100000	-,071	,835	,931						
lokalita_nad20000	-,994	,060	,370						
lokalita_nad10000	2,717	,000	15,140	1,857	,000	6,403	1,874	,000	6,514
lokalita_nad5000	,190	,508	1,209						
nadani	-,101	,660	,904						
znevychod	,755	,049	2,128	,786	,002	2,194	,790	,002	2,203
vysledek_test	,008	,717	1,008						
hied_rod_VS	-,051	,820	,950	,122	,340	1,130			
hied_rod_mat	,042	,890	1,043	,336	,034	1,399	,386	,010	1,472
aspirace_VS	,246	,269	1,279						
Constant	-,653	,124	,521	-,586	,000	,557	-,591	,000	,554
% správně zařazených			71,6			70,4			70,4
Nagelkerge			0,27			0,236			0,236
- 2LL			675,277			1826,1			1827,01

Faktory ovlivňující realizaci volby školy - pokračování

Znevýhodněné dítě z obce nad 10 tis. obyv.
s rodiči s maturitním vzděláním má
pravděpodobnost volby školy **92 %**

Znevýhodněné dítě z menší obce s rodiči,
kteří nedosáhli maturity, má
pravděpodobnost volby školy **54 %**

Faktory ovlivňující realizaci volby školy se zaměřením

	B	Sig.	Exp(B)	B	Sig.	Exp(B)	B	Sig.	Exp(B)
lokalita_nad100000	-,441	,195	,644						
lokalita_nad200000	1,118	,018	3,057	,839	,003	2,315	,965	,000	2,625
lokalita_nad10000	,570	,504	1,769						
lokalita_nad5000	-,714	,375	,490						
aspirace_VS	,432	,205	1,540	,338	,300	1,402			
nadani	,292	,353	1,339	,234	,448	1,264	,654	,001	1,924
znevychod	,181	,706	1,199						
vysledek	,030	,389	1,031	,017	,603	1,017			
hied_VS	-,310	,310	,734	-,403	,172	,668			
hied_mat	,447	,415	1,563	,614	,246	1,849	,771	,028	2,162
ochranitelsti_r	,012	,967	1,012						
ambiciozni_r	,611	,024	1,842	,676	,010	1,966	,725	,000	2,064
Constant	-3,215	,000	,040	-3,094	,000	,045	-3,354	,000	,035
% correct			79,4			78,900			82,800
Nagelkerge			0,106			,091			0,107
- 2LL			354,181			368,317			802,720

Faktory ovlivňující realizaci volby školy se zaměřením - pokračování

Nadané dítě z obce nad 20 tis. obyvatel s ambiciózními rodiči s maturitním vzděláním má pravděpodobnost volby školy s nějakým zaměřením **44 %**

Nadané dítě z menší obce s rodiči, kteří nedosáhli maturity a nemají ambice, má pravděpodobnost volby školy se zaměřením **6 %**

Závěry

Kdo jen trochu může, ten vybírá

- v lokalitách, kde je volba školy možná, vybírají školu 4/5 rodičů
- i tam, kde teoreticky možná není, vybírají 2/5 rodičů

Závěry

Spokojenost dítěte na prvním místě

- rodiče hledají při výběru školy příjemné a pečující prostředí
- to je patrné zvláště pro děti s problémy – rodiče tedy neočekávají, že pečující prostředí poskytne každá škola
- rodičovské ambice nehrají při běžném výběru základní školy důležitou roli, uplatňují se až při výběru školy se zaměřením

Závěry

Rodinné zázemí hraje při výběru školy důležitou úlohu

- vzdělaní rodiče vybírají školu pro své dítě častěji a věnují mu větší péči
- v situaci, kdy jsou mezi základními školami velké rozdíly, bude rostoucí význam výběru zvyšovat rozdíly mezi šancemi dětí z různého prostředí na kvalitní vzdělání

Czech Longitudinal Study in Education

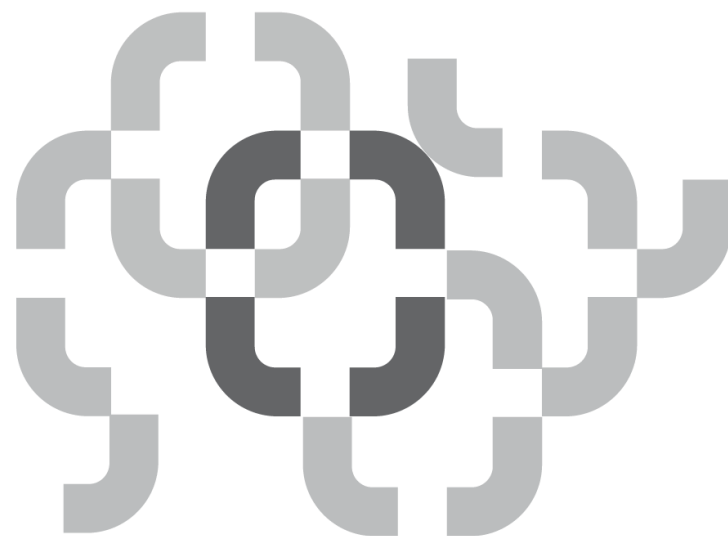
Postoje rodičů k diferenciaci

**Výstupy jsou prezentovány díky podpoře Grantové
agentury Univerzity Karlovy
projekt č. 6388/2013**

Výzkumné otázky

- **O1:** Jak je pro rodiče důležitá možnost volby školy pro jejich dítě?
- **O2:** Jak rodiče přemýšlejí o diferenciaci vzdělávacích drah?

Kvantitativní přístup

Výsledky

- Rodiče by měli mít právo vybrat si školu pro své dítě.
- Žáci by měli být do škol rozdělováni podle spádových oblastí (místa bydliště).

Výsledky

- Rodiče by měli mít právo vybrat si školu pro své dítě.

90,9 %

- Žáci by měli být do škol rozdělováni podle spádových oblastí (místa bydliště).

9,1 %

Výsledky

- Rozdělování dětí dle schopností do výběrových škol nebo výběrových tříd na základních školách zajistí kvalitní vzdělání.
- Neměly by existovat výběrové základní školy nebo výběrové třídy na základních školách, vzdělávání by mělo být stejné.

Výsledky

- Rozdělování dětí dle schopností do výběrových škol nebo výběrových tříd na základních školách zajistí kvalitní vzdělání.

72,9 %

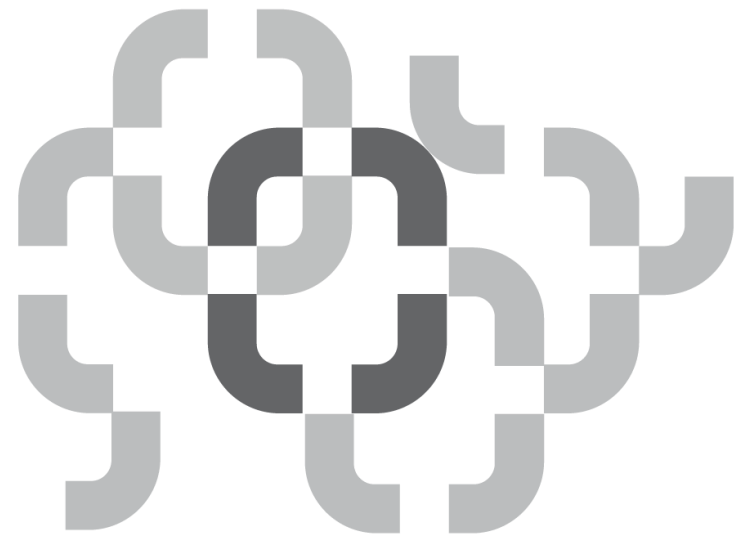
- Neměly by existovat výběrové základní školy nebo výběrové třídy na základních školách, vzdělávání by mělo být stejné.

27,1 %

Výsledky dle nejvyššího dosaženého vzdělání

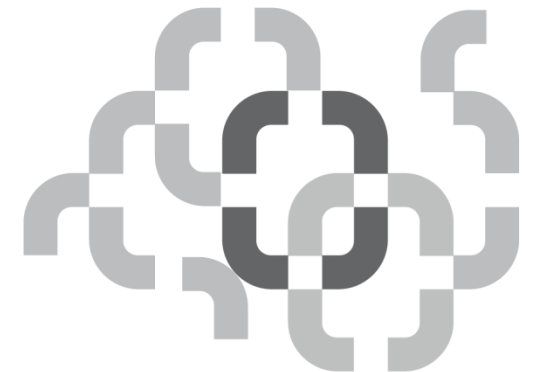
nejvyšší dosažené vzdělání	spádové školy ANO	spádové školy NE	výběrové školy NE	výběrové školy ANO
základní	8,6%	91,4%	49,0%	51,0%
výuční list	11,6%	88,4%	39,1%	60,9%
maturita	8,7%	91,3%	23,4%	76,6%
VŠ	8,4%	91,6%	22,4%	77,6%
celkem	9,1%	90,9%	27,1%	72,9%

Kvalitativní přístup

Metody

- metody sběru dat: polostrukturovaný hloubkový rozhovor, ohniskové skupiny
- rozhovory byly vedeny buď v neutrálním prostředí (např. kavárna), v domácnostech, nebo přímo v budově školy

Metody

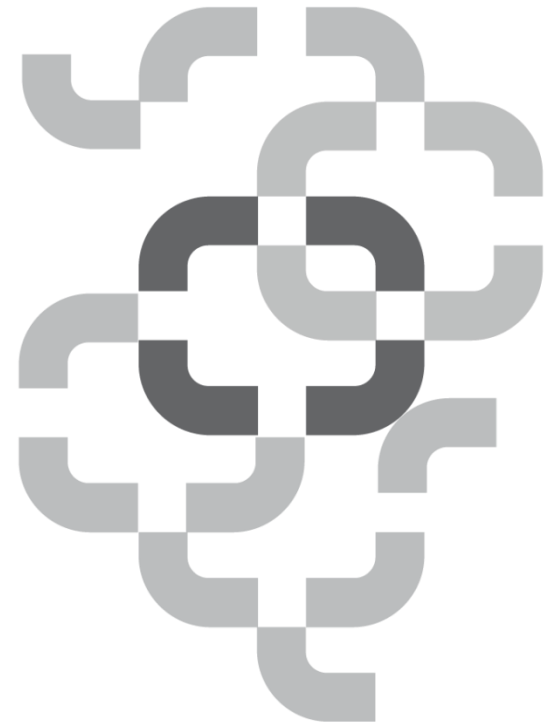
- analýza dat - metoda zakotvené teorie v konstruktivistickém pojetí (Charmaz 2006)
 - otevřené kódování
 - opakovaná srovnávací analýza
 - axiální a selektivní kódování
 - vzniklé kategorie pak byly uspořádány rodní kódu a sestavena typologie rodičů z hlediska jejich postojů k diferenciaci

Transkripční konvence (Leix 2006)

otázka	?
oznámení; klesavá kadence	.
naznačení pokračování výpovědi	,
zdůraznění slova nebo jeho části	<u>text</u>
zdůraznění konce výpovědi, výkřik (zvolání, rozkaz)	text!
pauza	...
hezitační zvuk (eee, yyy)	#
smích	@
hovor se smíchem	@text@
nesrozumitelný úsek	(?)
těžce srozumitelný, předpokládaný úsek	(text)
přítakání neverbalizované (uhm)	&
náhlé přerušování výpovědi	text/
bezprostřední navázání na předchozí výpověď partnera	=
text mluvený současně, tzv. overlap	[]
komentář autora transkriptu	<text>

Výsledky

- rodiče žádný spontánní postoj k diferenciaci nevyjadřovali

Výsledky

- rodiče žádný spontánní postoj k diferenciaci nevyjadřovali
- přímé otázky:
 - „Myslíte si, že je dobře, že si rodiče školu mohou vybírat, nebo by bylo lepší, aby děti chodily do spádových škol?“
 - „Jaký by byl váš názor na to, kdyby se výběr školy zrušil a vaše dítě by docházelo do spádové školy?“

Rodiče s preferencí spádovosti

- *R 40: myslím si, že na tom prvním stupni by měly být ty děti smíchaný.*
- *T: &.*
- *R 40: protože číst a psát se musí naučit každý a eventuelně potom ať se to dělí na ty gymply a na ten zbytek, no. ale prostě i ty děti by měly z hlediska jako sociálního nějakýho kontaktu poznat prostě všechny vrstvy. vědět, že jsou i děti, který prostě jsou ze sociálně slabších poměrů nebo... aby dokázaly i s těma lidma vyjít, jo? protože oni takhle když budou, tak budou furt v nějakým zavřeným... # jako domečku jenom těch vyvolených, a nebudou umět komunikovat a žít i s těma ostatníma, no.*

Rodiče s preferencí spádovosti

- důležitost socializace v různorodém sociálním prostředí minimálně v primárním vzdělávání
- dosažení heterogenity dětského kolektivu
- zvyšování „sociálního fitness“ svých dětí
- celospolečenský přínos?

Rodiče s preferencí výběru

- 39 @ &, &. # ... # *myslíte si, že je dobře, aby si rodiče školu vybírali sami nebo je lepší prostě když je striktně nařízená nějaká spádovost.*
- O: *ne, každej ať si vybere jak, podle svýho, určitě, jako lékaře.*
- T: *@jako lékaře@*
- O: *no, taky si musíme vybrat. přece nemůžeme chodit, ten kterej @nám bude nařízenej@*

- 37 T: *myslíte si, že je dobře nebo co si myslíte, že je lepší. aby byla jasně daná spádovost do škol nebo aby si lidi mohli sami vybírat tu školu.*
- O: *aby si mohli vybírat. jako spádovost má samozřejmě svoji logiku, ale ...zase když prostě to dítě jsem přesvědčená, že nechci, aby tam šlo, tak musím mít jinou možnost. to máte jak s nemocnicema. taky máte spádový nemocnice, že jo, kam patříte, ale nemusíte tam jít. a vemou vás i někde jinde, že jo. prostě já bych do Marjánek na chíru k Sosnovskému nikdy nešla, @protože ta, pan doktor@ něco proved, tak se radši sbalím a pojedu do tý Plzně, jo. takže...*

Rodiče s preferencí výběru

- důraz na svobodu volby (analogie se zdravotnictvím)

Rozpory

- *R 1: Na jednu stranu by to bylo dobře, protože ty děti by se měli učit socializaci.*
- *R 5: já teda nevím já se fakt cejtím v tomhleto směru, že fakt cejtím v sobě jakoby rozpor, protože si myslím že právě todlencto, jak se ty lidi furt jakoby rozdělujou, že to jakoby není dobře jo. Ale zase vim, že prostě už vidím jak teďka v pátý třídě všechny děti vodejdou na ten gympl a zůstanou tam prostě jenom ty slabší a už tam prostě toho Mirka taky budu cpát, aby ho prostě táhli co nejvýš že jo. to je prostě ten problém no.*

-
-
- Východisko ale rodiče s preferencí výběru vidí spíše ve zlepšování kvality všech škol, než ve formálním omezení volby:

R 4: no... jako... to, co říkáte, máte jistě něco do sebe, že... nevím, teď bych asi nebyla ráda, protože myslím, že spíš ten tlak by měl být na to, aby teda nebyly takzvaný zbytkový školy, aby opravdu byly všechny dobrý, ale samozřejmě jak toho docílit jinak, než tím, že se zatrhne volba, nevím.

Někteří se domnívají se, že omezení volby by mohlo vést k aktivizaci veřejnosti ve vztahu ke školství a vzdělávání:

- *T: Kdyby u nás mělo k tomu dojít, že by měla být volba školy zakázána, což v tvém případě by znamenalo, že kdybys bydlela někde jinde, tak by tvoje dcera musela do spádové školy - tak co by to pro tebe znamenalo?*
 - *R 3: Já myslím, že celospolečensky by to znamenalo, že by se rodiče museli daleko víc účastnit a že by fungovalo... dřív či později by rodiče podle mě přišli na to, že se musí účastnit běhu, dění těch škol.*
-
-

**Proč rodiče preferují
spádovost?**

Analýza procesu

1. **nevybírají:** volí „defaultní“ neboli **výchozí nastavení** (škola nejbližší a/nebo škola, do které chodil rodič nebo jeho partner)

T: jak jste vybírali školu pro své dítě?

...

T: a jak to bylo u vás Honzo teda?

Ho: u nás to vlastně nebylo nijak, že jo@, protože tam nebylo co řešit no. přišel datum nějaký toho prostě termínu zápisu...

T: zápisu...

Ho: a šla k zápisu, no.

2. **vybírají: výsledek zvažování** - multikriteriální hodnocení – váha kritérií je buď srovnatelná, nebo je jedno či několik důležitějších

Proč rodiče preferují spádovost?

- spádová škola je dost dobrá - projev důvěry vzhledem k bazálnímu fungování systému
- docházka do spádové školy udrží sociální kapitál jejich dětí (i za cenu nižšího kulturního kapitálu)
- projev neochoty investovat svůj ekonomický, sociální a kulturní kapitál?
- projev neznalosti důležitosti výběru?
- projev kognitivní disonance nebo vědomý výběr?

**Podrobnější výsledky zde prezentovaných
analýz budou v publikaci:**

David Greger, Jaroslava Simonová, Jana
Straková (Eds.) **Spravedlivý start**
(prozatimní pracovní název)

**Plán vydání 2015, pravděpodobně nakl.
Karolinum.**

C**L****o****s****E**

Czech Longitudinal Study in Education

Děkujeme za pozornost!

close@pedf.cuni.cz